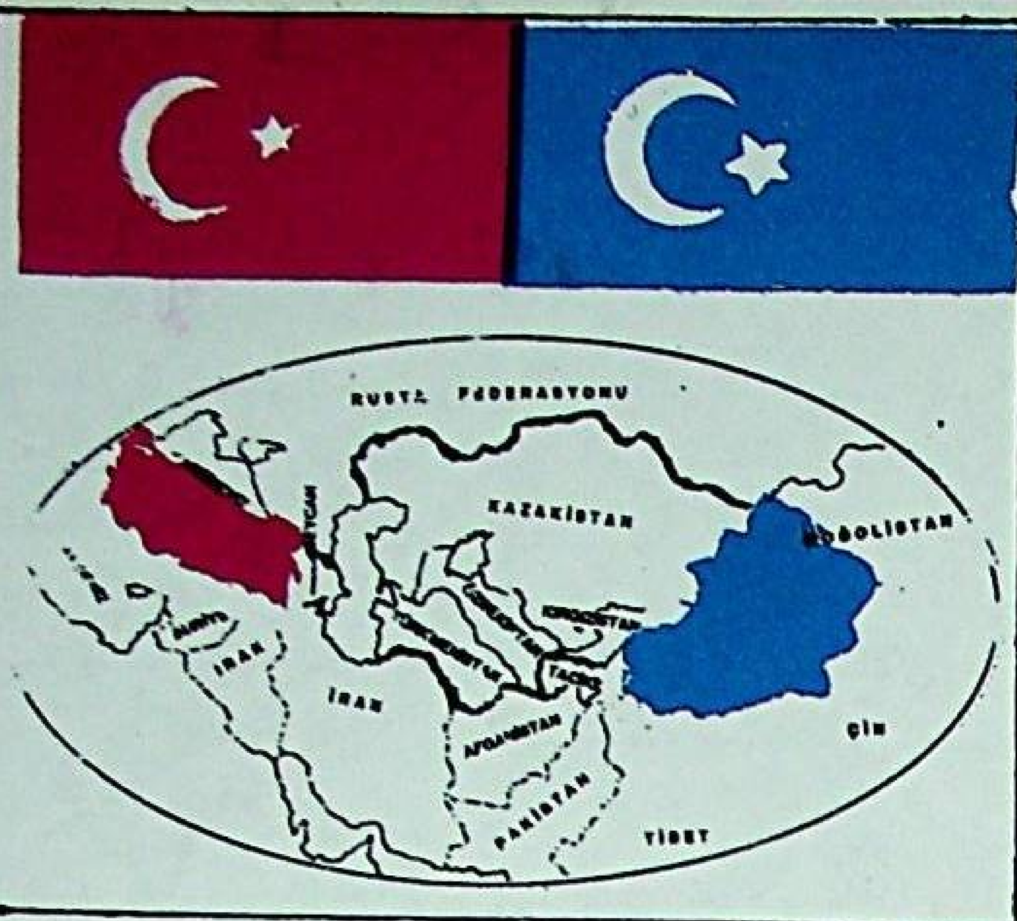

مىللىتىمىز تۈرك، دىنىمىز ئىسلام، ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستان

# شەرقىي تۈركىستان

ŞARKİ TÜRKİSTAN (DOĞU TÜRKİSTAN)

AYLIK SİYASİ GAZETE —— ئايلىق سىياسىي گېزىت

«ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان نەشرىيات مەركىزى» نەشر قىلدى

1994

11 - ئاي

6 - سان

6.SAYI

## زۇلمەت ئىچىدە ئۆتكەن 45 يىل

ئۆز خەۋىرىمىز: ھۆرمەتلىك ۋەتەنداشلار، بۇ يىل 10 - ئاينىڭ 13 - كۈنى، قىزىل خىتاي ئىمپېرىيالىستلىرىنىڭ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلغانلىقىنىڭ 45 يىللىقىدۇر. 45 يىلدىن بۇيان، قىزىل خىتاي ھاكىمىيىتى شەرقىي تۈركىستان خەلقىنى تارىختا مىسلىسىز يوقۇتۇش ئۈچۈن، قولىدىن كېلىدىغانلىكى ۋەھشىلىك ۋە زوراۋانلىقلارنى ئىشقا سېلىپ، خەلقىمىزنى تارىختا ھېچبىر ئەسىردە مىسلى كۆرۈلمىگەن چېكىدىن ئاشقان خورلۇق، ئازاب، زۇلۇم ۋە ئىسكەنجىگە دۇچار قىلدى، بۇ سەۋەبتىن خەلقىمىز دۈشمەنلىكچىگە قارشى ھايات - ماماتلىق كۈرەشنى ئېلىپ بېرىشقا مەجبۇر بولماقتا. (داۋامى 4-بەتتە)

## يەن جاچى «شەرقىي تۈركىستان» دېدى

«ياۋروپا شەرقىي تۈركىستانلىقلار بىرلىكى» نىڭ باش كاتىپى ئۆمەر قاناتنىڭ نيۇيوركتىن بەرگەن خەۋىرى:

بۇ يىل 10 - ئاينىڭ 16 - كۈنى نيۇيوركتا چاقىرىلغان «شەرقىي تۈركىستان - تىبەت - ئىچكى موڭغولىيە خەلقلىرى بىرلەشمە كومىتېتى» نىڭ تۇنجى نۆۋەتلىك خەلقئارالىق يىغىنىغا تەكلىپ بىلەن قاتناشقان خىتاي دېموكراتىك ھەرىكىتىنىڭ لىدېرى، جاۋزىياڭنىڭ باش مەسلىھەتچىسى پىرافېسسور يەن جاچى بۇ قېتىمقى يىغىندا سۆز قىلغاندا، باشتىن ئاخىر «شەرقىي تۈركىستان» كەلىمىسىنى قوللاندى. بۇ، 1949 - يىلدىن بۇيان تۇنجى قېتىم بىر خىتاي لىدېرىنىڭ ئاغزىدىن چىققان كەلىمە بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. (داۋامى 4-بەتتە)

## خىتاي تارىمدا ئۇۋا تۇتتى

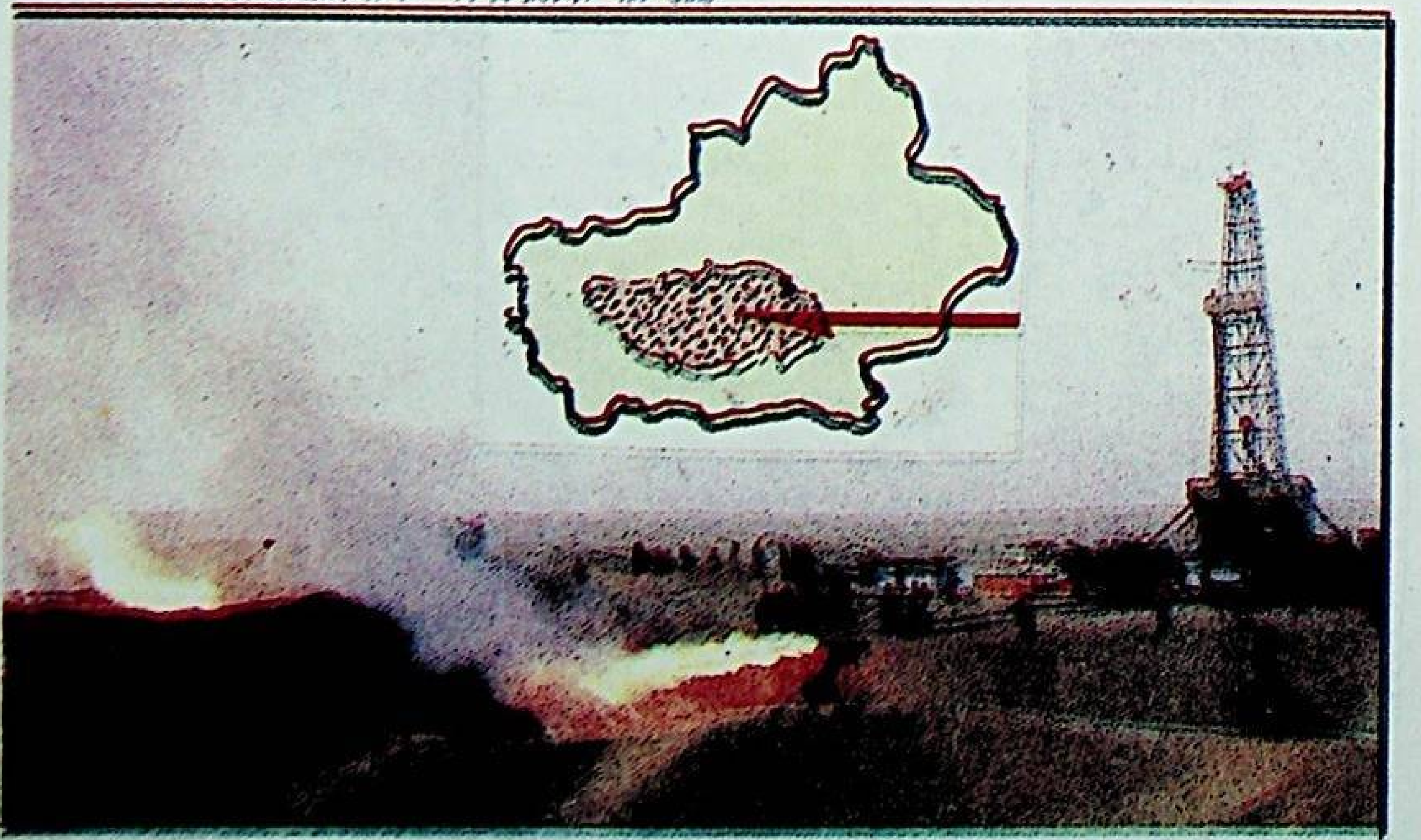

(داۋامى 6-بەتتە)

## ئامېرىكىدا تارىخىي يىغىن

ئۆز خەۋىرىمىز: «شەرقىي تۈركىستان - تىبەت - ئىچكى موڭغولىيە خەلقلىرى بىرلىكى» تەشكىلاتىنىڭ 1 - قېتىملىق خەلقئارالىق يىغىنى 1994 - يىلى 10 - ئاينىڭ 16 - كۈنى ئامېرىكىنىڭ نيۇيورك شەھىرىدىكى كولومبىيە ئۇنىۋېرسىتېتىدا غەلىبىلىك ئېچىلدى.

بۇ قېتىمقى خەلقئارالىق يىغىنغا، شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغولىيە ۋەكىللىرىدىن سىرت يەنە 100 دىن ئارتۇق كىشى سىرتتىن قاتناشتى. سىرتتىن قاتناشقانلار ئىچىدە، ئامېرىكا ھۆكۈمىتىنىڭ ۋەكىللىرى، ئامېرىكا پارلامېنتلىرىنىڭ ئەزالىرى ۋە كۆپلىگەن مۇتەخەسسىسلەر بار، ئامېرىكىدىكى ئاخبارات ئورگانلىرىمۇ بۇ قېتىمقى يىغىنغا ئالاھىدە ئەھمىيەت بەردى.

قەھرىمان غوجامبەردى

ئەركىن ئالپ تېكىن.

ئۆمەر قانات

نۇرمۇھەممەت كەنجى.

بۇ قېتىمقى يىغىنغا شەرقىي تۈركىستانلىقلارغا ۋاكالىتەن، مەركىزى ئالماتادا بولغان «ئۇيغۇرلارنىڭ دۆلەتلەر ئارا ئىتتىپاقى» نىڭ رەئىسى قەھرىمان غوجامبەردى، قىرغىزىستاندىكى «ئۇيغۇرلار ئىتتىپاقى» نىڭ رەئىسى نۇرمۇھەممەت كەنجى، مەركىزى گېرمانىيەنىڭ مىيۇنخېن شەھىرىدە بولغان «ياۋروپا شەرقىي تۈركىستانلىقلار بىرلىكى» نىڭ رەئىسى ئەركىن ئالپ تېكىن، باش كاتىپى ئۆمەر قانات، «ياۋروپا شەرقىي تۈركىستانلىقلار بىرلىكى» نىڭ ئامېرىكىدىكى ۋەكىلى غۇلامىدىن پاختا، دولقۇن قەمبىرى قاتارلىقلار قاتناشتى. بۇندىن باشقا يەنە، ئامېرىكىدا ياشاۋاتقان كۆپلىگەن شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلارمۇ بۇ قېتىمقى يىغىنغا تەكلىپ بىلەن قاتناشتى. (داۋامى 2-بەتتە)

# ئامېرىكىدا تارىخىي يىغىن

( بېشى 1-بەتتە )

«شەرقىي تۈركىستان - تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيىكى ئىنسان ھەقلىرى» دېگەن تېمىدا ئېچىلغان بۇ قېتىمقى خەلقئارالىق يىغىنغا رىياسەتچىلىك قىلغان دالاي لامانىڭ نيۇيورك تىكى ۋەكىلى رىنچېن دارلو، بۇ قېتىمقى يىغىننىڭ مەقسىدى ھەققىدە قىسقىچە مەلۇمات بېرىپ ئۆتكەندىن كېيىن تىبەتلىكلەرنىڭ لىدەرى دالاي لاما بىلەن شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ لىدەرى ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىننىڭ بۇ يىغىنغا ئاتاپ يازغان خەتلىرىنى ئوقۇپ ئۆتتى.

## دالاي لامانىڭ يىغىنغا يازغان خېتى

مەن، ئۈچ تەرەپ بىرلەشمە كومىتېتى بىلەن نيۇيورك تىكى تىبەت ئىشخانىسىنىڭ ھەمكارلىقىدا 16 - ئۆكتەبىر نيۇيوركتا ئېچىلغان «شەرقىي تۈركىستان - تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرى بىرلىكى» نىڭ ئىنسان ھەقلىرى توغرىسىدىكى خەلقئارالىق يىغىنىنىڭ چاقىرىلىشىدىن ئىنتايىن خۇشالمەن! مەن بۇ مۇناسىۋەت بىلەن، شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرىنى، شۇنداقلا بۇ يىغىن ئۈچۈن ئۆز مۇھىم پىلانلىرىنى بېغىشلاپ كەلگەن قېرىنداشلىرىمىزنى قۇتلۇقلايمەن ھەمدە بىزنىڭ مۇجاھىدلىرىمىزگە ئىلھام بەرگەن دوستلىرىمىزغا ئېھتىرام بىلدۈرىمەن!

گەرچە تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرى دىن ۋە مەدەنىيەت جەھەتتە ئورتاق بولمىسىمۇ، ئەمما بىزنىڭ شەرقىي تۈركىستان بىلەن بولغان باغلىنىشىمىز ئىنتايىن چىڭ. بىز ئۈچ دۆلەت خەلقلىرى تارىخى ۋە جۇغراپىيىلىك جەھەتتە ئۆز ئارا چىڭ باغلانغان بولۇپ، ھازىر بولساق بەختكە قارشى خىتاي ئاسارىتى ئاستىدا قالدۇق.

ئۆتكەن بىر قانچە يىل ئىچىدە، دۇنيادا تۈپ ئۆزگىرىشلەر يۈز بەردى، سوۋېت ئىمپېراتورلۇقى يىمىرىلىپ، ئارقىدىنلا كۆپلىگەن ئاسارەت ئىچىدىكى مىللەتلەر مۇستەقىللىقلىرىنى قولغا ئالدى. ئىسرائىلىيە بىلەن پەلەستىنمۇ، مۇرەككەپ شارائىتلار ئىچىدە يەنە تىنچلىق يولىنى تۇتۇپ تۇرماقتا. بۇ ئۆزگىرىشلەرنى نەزەرگە ئالغىنىمىزدا شۇنىڭغا ئۈمىدلىنىمىزكى، يېقىن كەلگۈسىدە، شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىستان خەلقلىرىنىڭ ئارزۇلىرى چوقۇم ئەمەلگە ئاشىدۇ! مەن يەنە شۇنىڭغا ئىشىنىمەنكى، شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىستان خەلقلىرىنىڭ ھۆرلۈكى، خىتاينىڭ تىنچلىقى، مۇقىملىقى ۋە گۈللىنىشىگە تۆھپە قوشۇپلا قالماي، بەلكى پۈتۈن ئاسىيانىڭ تىنچلىقى ئۈچۈنمۇ پايدىلىق.

## ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىننىڭ يىغىنغا يوللىغان خېتى

بۇ قېتىمقى بىرلەشمە كومىتېت يىغىنى - ئۆزلىرىنىڭ ئېتىقادى ۋە مەدەنىيىتى مۇستەملىك ھالدا ئاسسىمىلياتسىيە تەھدىتىگە ئۇچراۋاتقان شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيىدىكى خەلقلىرىمىزنىڭ قايغۇ ئاۋازىدۇر.

نۆۋەتتە خەلقلىرىمىز ئۆز ۋەتىنىدە ئۈمىدسىز ھالەتتە ياشىماقتا. دۇنيا جامائەتچىلىكىنىڭ ئۇلارنىڭ تەقدىرىگە شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ئىنسان بولۇش سۈپىتى بىلەن دۇنيا مەدەنىيىتىنى بېيىتىشقا تۆھپە قوشقان دۇنيانىڭ بىر بۆلىكى ئىكەنلىكىگە پەرۋاسىز قاراۋاتقانلىقىنى ھېس قىلماقتا.

خەلقئارادىكى مۇناسىۋەتلىك تەشكىلاتلارنىڭ شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرىنىڭ قانۇنى ھوقۇقى ۋە قىيىن شارائىتلاردىن قۇتۇلۇشى ئۈچۈن كۆرسەتكەن ياردەملىرى، خەلقىمىزنى قايتا ئۈمىدلەندۈرۈپلا قالماستىن، بەلكى، ھەتتا ھۆكۈمەتسىزمۇ شۇنى ئاگاھلاندۇردىكى، پۈتكۈل خەلقئارالىق تەشكىلاتلارمۇ بىزنىڭ خەلقىمىزگە كۆڭۈل بۆلمەكتە. شۇنداقلا، خىتاينىڭ پۈتۈن خەلقئارالىق تەشكىلاتلارغا پەرۋا قىلماي، خەلقىمىزنى داۋاملىق دەپسەندە قىلىشىغا يول قويمايدۇ.

شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرى، ئامېرىكىنىڭ بۇ مەسىلىدە ئالاھىدە مۇھىم رول ئوينايدىغانلىقىغا ئىشىنىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن مەن ئامېرىكا خەلقىدىن، ئامېرىكا دۆلەت مەجلىسىدىن، ھۆكۈمەت ۋە ئاخبارات ئورگانلىرىدىن، خەلقلىرىمىزنىڭ ئاۋازى بولغان بۇ بىرلەشمە كومىتېت يىغىنىغا ھەقىقىي يوسۇندا قۇلاق سېلىپ قويۇشىنى ئىلتىجا قىلىمەن.

مەن پۈتۈن ھاياتىمنى دېگۈدەك خەلقىمىزنىڭ ئەھۋالىنى دۇنياغا ئاڭلىتىشقا بېغىشلىدىم. ھازىر مەن 90 ياشقا كىرىپ قالدىم ۋە كۆز قارچۇغۇمدىن ئايرىلدىم. يەنە قانچىلىك ياشىيالايدىغانلىقىم پەقەت ئاللاغا مەلۇم. بىراق شۇنىڭغا ئىشىنىمەنكى، ئەگەر مەن ئالەمدىن كەتكەن تەقدىردىمۇ، بۇ بىرلەشمە كومىتېت جانابى دالاي لامانىڭ يېتەكچىلىكىدە بىزنىڭ بارلىق باياناتچىلىرىمىز، قېرىنداشلىرىمىز ۋە ماددىي دوستلىرىمىز مۇستەھكەم ئىرادىلىرى بىلەن بۇ كۈرەشنى داۋاملاشتۇرىدۇ!

مەن، بىرلەشمە كومىتېتنىڭ بۇ بىرىنچى قېتىملىق خەلقئارالىق يىغىنىنىڭ شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيىدىكى بەختسىز خەلقلىرىمىزنىڭ ئەھۋالىنى دۇنياغا تونۇتقۇچى بىر ئەينەكلىك رولىنى ئوينىشىنى ئۈمىد قىلىمەن ۋە شۇنداق بولۇشىنى تىلەپ دۇئا قىلىمەن!

ھۆرمەت بىلەن: ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىن
( تۈركىيە - ئىستانبۇل )

«شەرقىي تۈركىستان - تىبەت - ئىچكى موڭغۇلىستان خەلقلىرى بىرلەشمە كومىتېتى» ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ رەئىسى ئەركىن ئالپتېكىن يىغىندا ئالدى بىلەن سۆز قىلىپ، يىغىن ئاتىناشقۇچىلىرىغا، ئۈچ تەرەپ بىرلەشمە كومىتېتىنىڭ تارىخى، قۇرۇلۇش مەقسىدى ۋە شەرقىي تۈركىستان، تىبەت، ئىچكى موڭغۇلىستاننىڭ نۆۋەتتىكى ۋەزىيىتى ھەققىدە مەلۇمات بېرىپ ئۆتكەندىن كېيىن، ئامېرىكا، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى ۋە بارلىق خەلقئارالىق تەشكىلاتلارنى، بۈگۈن تارىخ سەھنىسىدىن يوقۇلۇپ كېتىش خەۋپىگە دۇچ كېلىۋاتقان شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىستان خەلقلىرىنىڭ ھەققانىي داۋالىرىنى قوللاپ - قۇۋۋەتلەشكە چاقىردى.

ئارقىدىنلا، مۇھاجىرەتتىكى تىبەت سەرگەردان ھۆكۈمىتىنىڭ تاشقى ئىشلار مىنىستىرى تېنزىڭ تېتخوڭ ۋە ئىچكى موڭغۇلىستاندىكى ئىنسان ھەقلىرىنى قوغداش تەشكىلاتىنىڭ رەئىسى چوبەۋد تېمسىلتۇلار سۆز قىلىپ، خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ بۇ ئىككى دۆلەتتە يۈرگۈزۈۋاتقان ئىنسان ھەقلىرىگە تاجاۋۇز قىلىش قىلمىشلىرى ھەققىدە مەلۇمات بەردى.

ئۇندىن كېيىنلا يىغىن، «خىتاينىڭ خىتاي بولمىغان مىللەتلەرگە قارشى يۈرگۈزگەن سىياسىتى» ۋە «شەرقىي تۈركىستان، تىبەت، ئىچكى موڭغۇلىستان خەلقلىرى دۇچ كېلىۋاتقان مەسىلىلەر» دېگەن تېمىلاردا مەخسۇس ئىككى قېتىملىق مۇھاكىمە يىغىنى چاقىردى.

«بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى» نىڭ باش كاتىۋى دوكتور مىخائىل ۋان ۋولت تەرىپىدىن باشقۇرۇلغان بىرىنچى قېتىملىق مۇھاكىمە يىغىنىغا، كولومبىيە ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئوقۇتقۇچىلىرىدىن فىرا پېسور جامېس سېيمور، فىرا پېسور يەن جاچى، فىرا پېسور روبېرت تىھۇرمان ۋە ئامېرىكىدىكى «ئامېرىكا دوستلۇق جەمئىيىتى» نىڭ رەئىسى دوكتور شۆكەت قارادۇمانلار سۆز قىلغۇچىلار قاتارىدا قاتناشتى. دوكتور قارادۇمان ئۆز سۆزىدە، تۈركىيەنىڭ شەرقىي تۈركىستان بىلەن مۇناسىۋەتلىك سىياسەتلىرى ھەققىدە پىكىر بايان قىلدى.

ئەركىن ئالپتېكىن تەرىپىدىن باشقۇرۇلغان چۈشتىن كېيىنكى 2 - قېتىملىق مۇھاكىمە يىغىنىغا، ئىچكى موڭغۇلىستاننىڭ ۋەكىلى تېمسىلتۇ، شەرقىي تۈركىستان ۋەكىلى ئۆمەر قانات، تىبەت ۋەكىلى، دالاي لامانىڭ ياۋروپا ۋەكىلى كىيالتسېن كىيالتاك ۋە كولومبىيە ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ داڭلىق ئوتتۇرا ئاسىيا مۇتەخەسسىسى فىرا پېسور ئېدۋارد ئاللۋورتلار قاتناشتى.

( داۋامى 3-بەتتە )

دىكى سۈرەت 6- بەتكە ئائىت .

来往于塔中一井探区与勘探基地的小型客机和用钢板连接铺设的简易飞行跑道.

تارىم نېفىتلىكىدىكى ئايروپىلان ئىستانسىسى

# ئامېرىكىدا تارىخىي يىغىن

(بېشى 2-بەتتە)

ئۈمەرقانات بۇ مۇھاكىمە يىغىنىدا، خىتايلارنىڭ شەرقىي تۈركىستانغا خىتاي يەرلەشتۈرۈش سىياسىتى ۋە بۇ كەلتۈرۈپ چىقارغان سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋە ئىجتىمائىي مەسىلىلەر ھەققىدە مەخسۇس سۆز قىلدى.

بۇ قېتىمقى يىغىن، «خىتاينىڭ كۆچمەن يۆتكەش سىياسىتى» «خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىستانغا قاراتقان ئىقتىسادىي سىياسىتى» ۋە «چەتئەللەردە ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىستانلىقلار ۋەتەن ئىچىدىكى قېرىنداشلىرىغا قانداق پايدا يەتكۈزەلەيدۇ» دېگەن تېمىلاردا ئۈچ گۇرۇپپىغا بۆلۈنۈپ داۋام قىلدى.

گۇرۇپپا يىغىنلىرىغا قاتناشقان قەھرىمان غوجامبەردى، نۇر مۇھەممەت كەنجى، غۇلامىدىن پاختا، دولقۇن قەمبىرى، ئۈمەرقانات تاتارلىق شەرقىي تۈركىستان ۋەكىللىرى يىغىن ئىشلىرىدا زور رول ئوينىدى.

بۇ قېتىمقى يىغىن بارلىق كۈنتەرتىپلىرىنى مۇۋاپپەقىيەتلىك ئورۇنلاپ، دالاي لامانىڭ ۋاشىنگتوندىكى شەخسىي ۋەكىلى لودى گىيارىنىڭ يېپىلىش نۇتقى بىلەن غەلىبىلىك تاماملاندى.

بۇ قېتىمقى يىغىن ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، «شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىستان خەلقلىرى بىرلەشمە كومىتېتى» ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ رەئىسى ئەركىن ئالپتېكىن ۋە باش كاتىپى گىيالتسەن گىيالتاگلارنىڭ ئىمزاسى بىلەن بىرلىك نامىدا ئامېرىكا پرېزىدېنتى كلىنتون، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى باش كاتىپى بوتروس غالى ۋە خىتاينىڭ دۆلەت رەئىسى جاڭ زېمىنغا ئايرىم-ئايرىم ھالدا بىر پارچىدىن مەكتۇپ يوللاندى.

بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىغا:

ھۆرمەتلىك باش كاتىپ بوتروس غالى جانابلىرىغا:

بىز شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە بىرلەشمە كومىتېت ئەزالىرى بولۇش سۈپىتىمىز بىلەن، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ بۇ ئۈچ دۆلەت مەسىلىسىگە ئېتىبار بېرىپ، كۆڭۈل بۆلۈشىنى تەلەپ قىلىمىز. شەرقىي تۈركىستان تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە كوممۇنىست خىتاي تەرىپىدىن ئىشغال قىلىنغان ۋە قول قىلىنغان دۆلەتلەردۇر. بۇ دۆلەتلەر ئەسلىدە مۇستەقىل دۆلەتلەردىن ئىدى. 40 نەچچە يىلدىن بۇيان ئۈچ دۆلەت خەلقلىرى ئېغىر قاتتىق بېسىم ۋە خورلۇقلارغا بەرداشلىق بېرىپ كەلدى؛ كوممۇنىست خىتاي بۇ دۆلەتلەردە يۈرگۈزگەن زۇلۇم ۋە زورلۇقلىرىنى تېخى توختاتقىنى يوق. نۆۋەتتە، بىزنىڭ ئەڭ چوڭ ئەندىشىمىز خىتاينىڭ كۆچمەن يۆتكەش سىياسىتى. بۇ سىياسەت شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرىنى ئۆز يۇرتىدا ئاز سانلىققا ئايلاندۇرۇپ، دىنىمىز، مەدەنىيىتىمىز، مىللىي كىملىكىمىزنى خىتاي تەھلىكىسى ئاستىغا ئالدى.

بىز سىزنىڭ رەھبەرلىكىڭىزدە شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە مەسىلىسىنى بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى يىغىنىدا ئوتتۇرىغا قويۇپ، بۇ ئۈچ دۆلەتكە ئەسلىي تەكشۈرۈش ئۆمىكى ئەۋەتىپ، ھەقىقىي ئەھۋالنى ئىگىلىگەندىن كېيىن، بۇ دۆلەتلەرنىڭ ۋەزىيىتىگە قارىتا باھالاش ئېلىپ بېرىشىڭىزنى كۈچلۈك تەلەپ قىلىمىز.

بىز ئۈچ دۆلەت مەسىلىسىنى تېنچ يول بىلەن ھەل قىلىنىشىنى ھەقىقىي خالايمىز. شۇ سەۋەپتىن، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى يىغىنىدا 1959-، 1961-، 1965-يىللىرى تىبەت توغرىسىدا تۈزۈلگەن؛ «تىبەت خەلقىنىڭ ئىنسان ھوقۇقىغا ھۆرمەت قىلىش ۋە ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش» قارارلىرىنىڭ ئىجرا قىلىنىشىنى؛ خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستان ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرىنىڭ قانۇنىي ھوقۇقىغا ھۆرمەت قىلىشى ۋە بۇ مەسىلىنىڭ بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى يىغىنىدا قارار قىلىپ ماقۇللىنىشىنى ئۈمۈت قىلىمىز.

بىز بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە مەسىلىسىگە سەل قاراش پوزىتسىيەسىدە بولغانلىقىدىن ئەپسۇسلىنىمىز. مەسىلىدىن باش تارتقانغا مەسىلە يوقىلىپ كەتمەيدۇ. بىز، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ شەرقىي تۈركىستان تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە مەسىلىسىگە ئەستايىدىل كۆڭۈل بۆلۈش ۋاقتى يېتىپ كەلگەنلىكىگە ئىشىنىمىز. خىتايغا تەسىر كۆرسىتىپ، مەسىلىنى ھەرقايسى پارتىيەلەرنىڭ ئارزۇسى بويىچە ھەل قىلىشىنى ئۈمۈت قىلىمىز. بۇ، خىتاي ۋە ئۇنىڭ خەلقىنىڭ تەرەققىياتىغا پايدىلىق بولۇپلا قالماي بەلكى شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقىنىڭ ھۆرلۈك ھەققى ئۈچۈنمۇ پايدىلىقتۇر.

ھۆرمەت بىلەن:

بىرلەشمە كومىتېت ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ رەئىسى ئەركىن ئالپتېكىن
بىرلەشمە كومىتېت باش كاتىپى گىيالتسەن. گيالتاگ

1994-يىل 16-ئۆكتەبىر --- نيۇيورك.

ئاق ساراي - ۋاشىنگتون:

ھۆرمەتلىك پرېزىدېنت بىل. كلىنتون جانابلىرىغا:

شەرقىي تۈركىستان، ئىچكى موڭغۇلىيە ۋە تىبەتلەر كوممۇنىست خىتاي تەرىپىدىن ئىشغال قىلىنغان ۋە قول قىلىنغان دۆلەتلەردۇر. بۇ دۆلەتلەر ئەسلىدە مۇستەقىل دۆلەتلەردىن ئىدى. 40 نەچچە يىلدىن بۇيان بۇ ئۈچ دۆلەت خەلقلىرى ئېغىر قاتتىق بېسىم ۋە خورلۇقلارغا بەرداشلىق بېرىپ كەلدى. كوممۇنىست خىتاي بۇ دۆلەتلەردە يۈرگۈزگەن زۇلۇم ۋە زورلۇقلىرىنى تېخى توختاتقىنى يوق. نۆۋەتتە، بىزنىڭ ئەڭ چوڭ ئەندىشىمىز خىتاينىڭ كۆچمەن يۆتكەش سىياسىتى. بۇ سىياسەت شەرقىي تۈركىستان، تىبەت، ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرىنى ئۆز يۇرتىدا ئاز سانلىققا ئايلاندۇرۇپ يوق بولۇش تەھلىكىسىدە قويماقتا. بۇ سىياسەتنى قەتئىي توختۇتۇش كېرەك. ئەگەر ئۇنى توختاتماي داۋاملاشتۇرسا، ئۇھالدا شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرىنىڭ مىللىي كىملىكى ۋە مەدەنىيىتى پۈتۈنلەي يوق بولۇپ كېتىدۇ.

ئامېرىكا قوشما شتاتلىرى خىتايغا تەسىر كۆرسىتىپ، خىتاي رەھبەرلىرىنى سۈلھى ئۈستىلىگە كەلتۈرۈپ شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە مەسىلىسىنى ھەل قىلىش ۋە ھەرقايسى پارتىيەلەرنى ئۆز ئارا رازى قىلدۇرالايدىغان كۈچلۈك دۆلەت. شۇنىڭ ئۈچۈن كلىنتون جانابلىرىغا بۇ مەسىلىلەرنى ھەل قىلىپ بېرىشنى كۈچلۈك تەلەپ قىلىمىز.

بىز خىتايغا ياكى خىتاي خەلقىگە قارشى ئەمەس. بىز پەقەت شەرقىي تۈركىستان تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيەدىكى مىليونلىغان ۋەتەنداشلىرىمىز ئۈچۈن سۆز قىلغۇچىلارمىز. بىزنىڭ خەلقىمىزگە بولغان خورلۇق توختىمايدىكەن ۋە ھۆرلۈككە بولغان ئارزۇسى ھەل قىلىنمايدىكەن كۈرەشنى توختاتمايمىز. دۇنياغا كوممۇنىست خىتاينىڭ خەلقىمىزگە سېلىۋاتقان قانزۇلۇم ۋە ئادالەتسىزلىكلىرىنى داۋاملىق ئاڭلىتىمىز.

بىز ئۈچ دۆلەت مەسىلىسىنىڭ تېنچ يول ۋە سىياسىي سۆلھى تۈزەش يولى بىلەن ھەل قىلىنىشىنى خالايمىز. شۇندىلا ئامېرىكا قوشما شتاتلىرىدىن بىزنىڭ مەسىلىمىزگە توغرى يول كۆرسىتىپ، ئوتتۇرا ئاسىيا تىنچلىقى، مۇقىملىقى ۋە گۈللەپ - ياشنىشىغا كۆڭۈل بۆلۈشنى كۈچلۈك تەلەپ قىلىمىز.

ھۆرمەت بىلەن:

بىرلەشمە كومىتېت ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ رەئىسى ئەركىن ئالپتېكىن
بىرلەشمە كومىتېت باش كاتىپى گىيالتسەن. گيالتاگ.

1994 - يىل 16 - ئۆكتەبىر --- نيۇيورك.

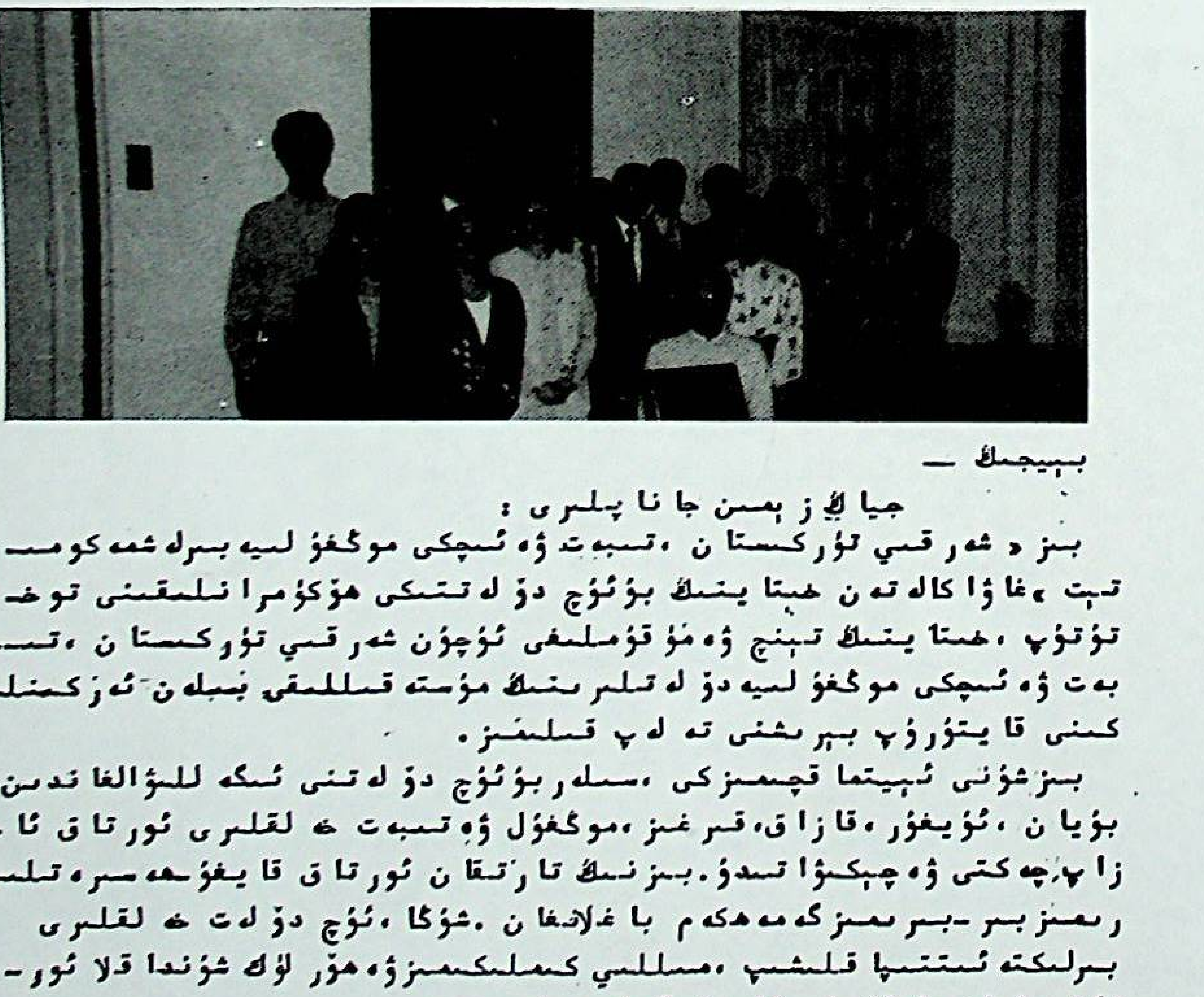

بېيجىڭ —

جياڭ زېمىن جانابلىرى:

بىز شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە بىرلەشمە كومىتېت ۋاكالەتەن خىتاينىڭ بۇ ئۈچ دۆلەتتىكى ھۆكۈمرانلىقىنى توختىتىپ، خىتاينىڭ تېنچ ۋە مۇقىملىقى ئۈچۈن شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە دۆلەتلىرىنىڭ مۇستەقىللىقى بىلەن ئەركىنلىكىنى قايتۇرۇپ بېرىشنى تەلەپ قىلىمىز.

بىز شۇنى ئېيتماقچىمىزكى، سىلەر بۇ ئۈچ دۆلەتنى ئىگىلىۋالغاندىن بۇيان، ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز، موڭغۇل ۋە تىبەت خەلقلىرى ئورتاق ئازاپ چەكتى ۋە چېكىۋاتىدۇ. بىزنىڭ تارتقان ئورتاق قايغۇ-ھەسرەتلىرىمىز بىر-بىرىمىزگە مەھكەم باغلىغان. شۇڭا، ئۈچ دۆلەت خەلقلىرى بىرلىكتە ئىتتىپاق قىلىشىپ، مىللىي كىملىكىمىز ۋە ھۆرلۈك شۇندىلا ئورتاق مۇجادىلە ئۈچۈن كۈرەش ئېلىپ بارىمىز.

نۆۋەتتە، خەلقىمىز ئازاپ ۋە تەھدىت ئىچىدە، ئۆزىنىڭ ھەققىي ئارزۇسىنى ئىپادىلىيەلمەيۋاتىدۇ. بىز شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە ۋەتەنداشلىرى بۇ كۈرەشنى داۋاملىق ئېلىپ بارىمىز.

بىز سىزنىڭ ۋە باشقا خىتاي رەھبەرلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيە ۋەكىللىرى بىلەن بىرلىكتە ئولتۇرۇپ، بۇ ئۈچ دۆلەت مەسىلىسىنى تېنچ ۋە يىرىكلەشمەسلىك ئاساسى بويىچە ھەل قىلىش چارىسىنى تېپىپ چىقىشنى تەۋسىيە قىلىمىز. بۇ خىتاينىڭ مۇقىملىقى ۋە خەلقىنىڭ تەرەققىياتىغا شۇندىلا ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز، موڭغۇل ۋە تىبەت خەلقىنىڭ ھۆرلىكى ۋە بەختى ئۈچۈن بىردىن-بىر چىقىش يولى ئىكەنلىكىگە ئىشىنىمىز.

بىرلەشمە كومىتېت ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ رەئىسى ئەركىن ئالپتېكىن
بىرلەشمە كومىتېت باش كاتىپى گىيالتسەن. گيالتاگ

1994 - يىل 16 - ئۆكتەبىر --- نيۇيورك.

بۇ قېتىمقى يىغىننىڭ ئالدى - كەينىدە، «ياۋروپا شەرقىي تۈركىستانلىقلار بىرلىكى»نىڭ رەئىسى ئەركىن ئالپتېكىن ۋاشىنگتوندا، ئامېرىكا كېڭەش پالاتاسىنىڭ ئەزالىرى، ئامېرىكا تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىكىنىڭ ۋەكىللىرى ۋە بەزى خەلقئارا تەشكىلاتلارنىڭ ۋەكىللىرى بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۇلارغا خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى ئىنسان ھەقلىرى تاجاۋۇزى ھەققىدە تەپسىلىي مەلۇمات بېرىپ ئۆتتى.

# زۇلمەت ئىچىدە ئۆتكەن 45 يىل

(بېشى 1- بەتتە)

قىزىل خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلغانلىقىنىڭ 45 يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن، 10 - ئاينىڭ 13 - كۈنى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ بۈيۈك لىدەرى، ھارماس مۇجاھىدىمىز ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىن تۈركىيە ئىستانبۇلدىكى ئارمادا مېھمانخانىسىدا ئاخبارات ئېلان قىلىش يىغىنى چاقىرىپ، قىزىل خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قاتتىق نارازىلىق بىلدۈردى ۋە ئۇلارنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىگە سالغان دەھشەتلىك زۇلۇملىرى ئۈستىدىن قاتتىق شىكايەت قىلدى.

«تۈركىيە» گېزىتىنىڭ داڭلىق مۇخبىرى، شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ سادىق ۋە سەمىمىي دوستى سەرۋەت قاباقلى ئەفەندى رىياسەتچىلىك قىلغان بۇ قېتىمقى ئاخبارات ئېلان قىلىش يىغىنىغا، تۈركىيەدىكى «شەرقىي تۈركىستان ۋەخپى» نىڭ باشلىقى گېنېرال مۇھەممەت رىزا بېكىن، «شەرقىي تۈركىستان كۆچمەنلەر جەمئىيىتى» نىڭ باشلىقى ئابدۇۋېلىجانلار تەكلىپ بىلەن قاتناشتى.

تۈركىيەدىكى ھەر قايسى چوڭ - كىچىك تېلېۋىزىيە ئىستانسىلىرى ۋە رادىيو ئىستانسىلىرى ھەمدە گېزىت - ژۇرناللارنىڭ مۇخبىرلىرى تەكلىپ قىلىنغان بۇ قېتىمقى ئاخبارات ئېلان قىلىش يىغىنىدا، لىدەرىمىز ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىن شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى سىياسىي ئەھۋالى ھەققىدە تەپسىلىي مەلۇمات بېرىپ ئۆتكەندىن كېيىن، مۇنداق دېدى: «دۇنيادا پۈتۈن ئەسىر مىللەتلەرنىڭ ئىككىسى بار، ئەپسۇسكى بىز شەرقىي تۈركىستانلىقلار ھازىرغىچە ئىككىسىز قېلىۋاتىمىز، بىزدە ئىم، (« تۈركنىڭ تۈركتىن باشقا دوستى يوق ») دەيمىز، شۇنداق ئىكەن، ئۇ ھالدا دەسلەپكى قەدەمدە، تۈركنىڭ تۈرككە بولغان دوستلۇقىنى، ھېمايىتىنى ۋە غەمخورلۇقىنى تېخىمۇ كۈچەيتىش ئۈچۈن تىرىشچانلىق كۆرسىتىشىمىز لازىم، ئىككىنچى قەدەمدە، تۈركىيە باشچىلىقىدىكى بارلىق تۈرك جۇمھۇرىيەتلىرى يات مىللەتلەرنىڭ باشقۇرۇشى ئاستىدا ياشاۋاتقان تۈركلەر ھەققىدە، ئورتاق بىر ئىستراتېگىيىلىك سىياسەت تۈزۈپ چىقىشى كېرەك، شۇنىڭ بىلەن بىرگە، تۈرك جۇمھۇرىيەتلىرى، خىتاي، تىبەت، ئىچكى موڭغۇل ۋە شەرقىي تۈركىستاندىكى مەۋجۇت قاتماللىقنى يۇمشىتىش ئۈچۈن كۆپلىگەن دۆلەتلەر تەرىپىدىن باشلىتىلغان كامپانىيەگە ئاكتىپلىق بىلەن قاتنىشىشى كېرەك».

ئارقىدىن ئەيسا ئەفەندىم ھەر قايسى مۇخبىرلارنىڭ سورىغان تۈرلۈك سوئاللىرىغا لايىقىدا جاۋاب بەردى.

يىغىننىڭ ئاخىرىدا، «شەرقىي تۈركىستان ۋەخپى» نىڭ باشلىقى مۇھەممەت رىزا بېكىن، «شەرقىي تۈركىستان كۆچمەنلەر جەمئىيىتى» نىڭ باشلىقى ئابدۇۋېلىجانلارمۇ سۆز قىلىپ، لىدەرىمىز ئەيسا ئەفەندىمنىڭ باياناتىنى قوللاپ - قۇۋۋەتلەيدىغانلىقىنى ۋە ئۇنىڭ سادىسىنىڭ شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئىچى ۋە سىرتىدىكى بارلىق خەلقىمىزنىڭ ئورتاق سادىسى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈشتى.

بۇ قېتىمقى ئاخبارات ئېلان قىلىش يىغىنى ھەققىدىكى خەۋەرلەر، ئاساسەن تۈركىيەنىڭ بارلىق چوڭ - كىچىك ئاخبارات ئورگانلىرىدا دېگۈدەك تولۇق، ئەترابلىق ۋە كەڭ كۆلەمدە خەۋەر قىلىندى.

لىدەرىمىز ئەيسا ئەفەندىمنىڭ بۇ قېتىمقى ئاخبارات ئېلان قىلىش يىغىنىغا يېقىندىن ماسلىشىش ئۈچۈن، تۈركىيەدە يېڭىدىن قۇرۇلغان «شەرقىي تۈركىستانلىق ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسى» مەخسۇس ھەيئەت تەشكىللەپ ئەنقەرەگە بېرىپ، ئامېرىكا، ئەنگلىيە، فرانسىيە، روسىيە قاتارلىق 37 دۆلەتنىڭ ئەنقەرەدە تۇرۇشلۇق بۈيۈك ئەلچىخانىسى بىلەن ئۇچرىشىپ، بۈيۈك ئەلچىلەرگە، شەرقىي تۈركىستاندىكى مىللىي ۋە سىياسىي زۇلۇملار ئەكس ئەتتۈرۈلگەن ۋە بايان قىلىنغان نوتىلارنى تەقدىم قىلدى ھەمدە بۇ دۆلەتلەردىن، شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئۆزلىرىنىڭ مىللىي كىملىكىنى ۋە ئىنسانىي ھەق - ھوقۇقلىرىنى قوغداش يولىدا ئېلىپ بېرىۋاتقان ھەققانىي كۈرەشلىرىنى قوللاپ - قۇۋۋەتلەشنى تەلەپ قىلدى. ھەر قايسى بۈيۈك ئەلچىلەرمۇ ئوقۇغۇچىلار تەقدىم قىلغان نوتىلارنى ئۆز دۆلەتلىرىنىڭ تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىكلىرى ئارقىلىق مۇناسىۋەتلىك ھەل ئارالىق تەشكىلاتلارغا يوللاپ بېرىدىغانلىقلىرى ھەققىدە ئېنىق ۋەدە بەردى.

«ياۋروپا شەرقىي تۈركىستانلىقلار بىرلىكى» نىڭ تۈركىيە شۆبىسىمۇ قىزىل خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستانغا بېسىپ كىرگەنلىكىنىڭ 45 يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن مەخسۇس خاتىرىلەش يىغىنى ئۆتكۈزدى.

# يەنجاچى «شەرقىي تۈركىستان» دېدى

(بېشى 1- بەتتە)

يەن جياچى ئۆز سۆزىدە، شەرقىي تۈركىستان ۋە تىبەت خەلقلىرىنىڭمۇ خۇددى دۇنيادىكى باشقا خەلقلەرگە ئوخشاش ئاخىرىدا ئۆزلىرىنىڭ مۇستەقىل دۆلەتلىرىنى قۇرۇش ھەقلىرىنىڭ بارلىقىنى بىلدۈردى ھەمدە مۇنداق دېدى:

«بۈگۈن خىتاي قۇدۇرەتلىك بىر دۆلەت بولۇش يولىغا قاراپ ئىلگىرىلىمەكتە، خىتايدىكى تەرەققىي قىلغان ئالاھىدە رايونلارنىڭ، شۇنداقلا، شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيەنىڭ كۈندىن - كۈنگە ئېشىۋاتقان مۇستەقىللىق ئىستەكلىرى، «خىتاي پارچىلىنامدۇ» دېگەن خىياللارنى يوققا چىقىرىپ، خىتاي مۇقەررەر پارچىلىنىدىغان بىر ھالغا كەلتۈردى. ناۋادا، شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيەدە مۇستەقىللىق ھەرىكەتلىرى كەڭ كۆلەمدە باشلانغان ھامان، بېيجىڭ ھۆكۈمىتى ئىككى خىل يولنى تاللاشقا مەجبۇر بولىدۇ، بىرى، بۇ ھەرىكەتلەرنى قورال كۈچى بىلەن باستۇرۇش، يەنە بىرى، مەسىلىنى سىياسىي يول بىلەن ھەل قىلىش. ئەگەر بېيجىڭ ھۆكۈمىتى بىرىنچى يولنى تاللىسا، مۇستەقىللىق ھەرىكەتلىرىنى باستۇرۇشتا مۇۋاپپەقىيەت قازانغان تەقدىردىمۇ، خىتاي يەنە كەلگۈسىدە، ئۆزىنىڭ پارچىلىنىشى ۋە تارقىلىشى ئۈچۈن يول ئاچقان بولىدۇ. ئەگەر ئىككىنچى يولنى تاللىسا، خىتايدا بىر فېدېرال سىستېما قۇرۇلىدۇ، خىتايدا قۇرۇلىدىغان فېدېرال سىستېما، باشقا دۆلەتلەردىكى فېدېرال سىستېمىدىن پەرقلىق بولۇشى كېرەك، بۇ سىستېمىدا ئىرىمدە، شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىيەگە جۇمھۇرىيەت تۈزۈلمىسى بېرىلىشى ۋە بۇ دۆلەتلەر ئىچكى ئىشلاردا تامامەن ئەركىن بولۇشى كېرەك، شۇنداقلا، بۇ دۆلەتلەر ئىختىيارى جەھەتتە تامامەن مۇستەقىل بولۇشى كېرەك، كەلگۈسىدە خىتايدا قۇرۇلىدىغان فېدېرال سىستېمىدا، مەركەز رايونلار ئىگىلىكىنى ئەمەس، بەلكى، رايونلار مەركەزنىڭ سىياسىتىنى بەلگىلىشى لازىم».

يەن جياچى بۇ قېتىمقى سۆزىدە باشتىن - ئاخىر «شەرقىي تۈركىستان» دېگەن كېلىمىسىنى قوللاندى، «شىنجاڭ» دېگەن سۆزنى بولسا زادىلا ئېغىزىغا ئالمىدى.

# لوپنۇردىكى ئاتوم سىناق قىلىشقا قارشى

ئۆز خەۋىرىمىز: يېقىندا قازاقىستاندىكى «ئاتتان» (ئاتلان) پارتىيەسىنىڭ رەئىسى، شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ سەمىمىي دوستى ۋە سەبدىشى ئامانتاي ئاسىلبېك ئامېرىكىغا زىيارەتكە بېرىش مەقسىتىدە تۈركىيەگە چۈشۈپ، ئىستانبۇلدىكى مۇناي مېھمانخانىسىدا مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنى چاقىردى.

ئىستانبۇلدا ياشاۋاتقان بىر قىسىم شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلار ۋە بەزى گېزىتلەرنىڭ مۇخبىرلىرى قاتناشقان بۇ قېتىمقى مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنىدا، ئامانتاي ئاسىلبېك سۆز قىلىپ، ئاتتان پارتىيەسىنىڭ بىر قانچە يىللاردىن بۇيان، خىتاينىڭ لوپنۇردا ئېلىپ بېرىۋاتقان ئاتوم سىناق قىلىشىنى توختىتىش ئۈچۈن يۈرگۈزگەن جاپالىق مۇجادىلىلىرى ھەققىدە تەپسىلىي مەلۇمات بەردى ھەمدە بۇ پارتىيەنىڭ بۇندىن كېيىن خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى ئاتوم سىناق قىلىشىغا قارشى پائالىيەتلىرىنى يەنىمۇ كۈچەيتىدىغانلىقىنى، شۇنداقلا، قازاقىستاندىكى شەرقىي تۈركىستانلىق مۇھاجىرلار بىلەن بولغان دوستلۇق ۋە ھەمكارلىقنى يەنىمۇ كۈچەيتىپ، ئۆزلىرى بىلەن قانداش، دىنداش ۋە تىلداش بولغان شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئەركىنلىكى ۋە مۇستەقىللىقى ئۈچۈن تېگىشلىك تۆھپە قوشىدىغانلىقىنى بىلدۈردى.

رەئىس ئامانتاي ئاسىلبېككە ھەمراھ بولۇپ بىرگە كەلگەن قازاقىستاندىكى «شەرقىي تۈركىستان دېموكراتىك مىللىي بىرلىك سېپى» نىڭ رەئىسى يۈسۈپبەگ مۇخلىسى ۋە بىر قىسىم ۋەتەنداشلار سۆز قىلىپ، ئاتتان پارتىيەسىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ مىللىي مەنپەئەتى ئۈچۈن ئېلىپ بارغان كۈرەشلىرىگە يۇقىرى باھا بەردى ۋە رەئىس ئامانتاي ئاسىلبېككە چوڭقۇر مىننەتدارلىق بىلدۈرۈشتى.

«ياۋروپا شەرقىي تۈركىستانلىقلار بىرلىكى» تۈركىيە شۆبىسىنىڭ باش كاتىپى، «شەرقىي تۈركىستان» گېزىتىنىڭ باش تەھرىرى پەرھات يۇرۇڭقاش، گېزىت ۋە تەشكىلات نامىدىن ئامانتاي ئاسىلبېككە ۋە يۈسۈپبەك مۇخلىسىغا خاتىرە بۇيۇمى تەقدىم قىلدى.

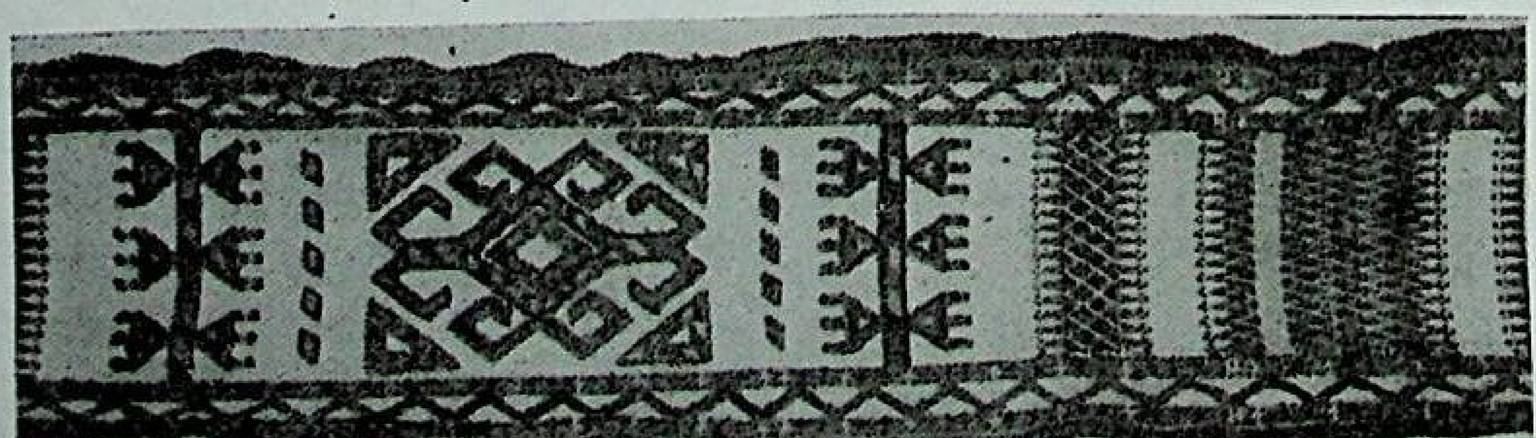

# شەرقىي تۈركىستان داۋاسى تۈركىيە مەتبۇئاتلىرىدا

ھۆرمەتلىك ۋەتەنداشلار، بۇ يىل 10-ئاينىڭ 13-كۈنى قىزىل خىتاي ئىمپېرىيالىستلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلغانلىقىنىڭ 45 يىللىقى. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن لىدەر ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىن تۈركىيە ئىستانبۇلدا مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنى چاقىردى. شۇ كۈندىن ئېتىبارەن تۈركىيىنىڭ پۈتۈن مەتبۇئاتلىرىدا شەرقىي تۈركىستان داۋاسىغا مۇناسىۋەتلىك خەۋەر، ماقالىلارنى بېرىش دولقۇنى كۆتۈرۈلۈپ شەرقىي تۈركىستان داۋاسى تۈركىيە جامائەتچىلىكىنىڭ ئەڭ كۈچلۈك دىققەت - ئېتىبارىنى قوزغىغان مەسىلىلەرنىڭ بىرىگە ئايلاندى.

«تۈركىيە» گېزىتىنىڭ 10-ئاينىڭ 14، 18، 20، 21، 22 ۋە 24-كۈنىدىكى سانلىرىغا لىدەر ئەيسا ئەپەندىنىڭ رەسىمى بىلەن بىرگە «شەرقىي تۈركىستاننى ئۇنۇتما»، «2-قېتىملىق تۈرك دۇنياسى يىغىنى ۋە ئاناۋەتەن شەرقىي تۈركىستان»، «خىتاينىڭ زۇلمىنى توختىتىڭلار»، «دېڭىز بىر يەردە ۋە شەرقىي تۈركىستان»، «شەرقىي تۈركىستاندىكى خىتاي زۇلمى»، «خوجا ھەمدە ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىن مۇستەقىللىق يولىدا»، «خىتاي شەرقىي تۈركىستان خەلقىنى سۈمۈرمەكتە»، «شەرقىي تۈركىستاندا قىرغىنچىلىق» قاتارلىق چوڭ ماۋزۇلاردا مەخسۇس ماقالە ۋە مۇلاھىزە ماقالىلىرى بېسىلدى. بۇ ماقالىلەردە بۈيۈك موجاھىد ئەيسا ئەپەندىمنىڭ ۋەتىنى ۋە خەلقىنىڭ ئىستىقلالى ئۈچۈن بىر ئۆمۈر قوشقان ئاجايىپ تۆھپىلىرىگە يۇقىرى باھا بېرىش بىلەن بىرگە، خىتاينىڭ نۆۋەتتە شەرقىي تۈركىستان خەلقىگە سېلىۋاتقان مىللىي، سىياسىي زۇلمى ئەتراپلىق ئاشكارىلاندى، پۈتۈن تۈرك دۇنياسىنىڭ ئانا ۋە ئاتا يۇرتى بولغان شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنىڭ پۈتۈن تۈرك دۇنياسىنىڭ ئورتاق داۋاسى ئىكەنلىكى، بۇنىڭ ئۈچۈن پۈتۈن تۈرك دۇنياسىنىڭ ئۇنىڭغا ساھىپ چىقىشى ۋە ئەمەلىي ياردەم قىلىش كېرەكلىكى ئىلگىرى سۈرۈلدى. يۇقىرىقى ماقالىلەر ئىچىدە جامائەتنىڭ ھەممىدىن بەك دىققەت - ئېتىبارىنى چەككىنى، تۈركىيىنىڭ مەشھۇر يازغۇچىسى ۋە «تۈركىيە» گېزىتىنىڭ داڭلىق مۇخبىرى ئەخمەت قاباقلى ئەپەندى يازغان «دېڭىز بىر يەردە ۋە شەرقىي تۈركىستان» دېگەن ماقالىسى بولدى. ئەخمەت ئەپەندى ماقالىسىدا يېقىندا تۈركىيىدە ئېچىلغان «تۈركىيە، قازاقىستان، قىرغىزىستان، ئۆزبېكىستان، تۈركمەنىستان ۋە ئەزەربەيجان پرېزىدېنتلىرىنىڭ باش قوشۇش يىغىنى» ھەققىدە توختىلىپ، ئاخىرىدا مۇنداق دەپ يازدى:

«مەن شۇنداق دەپ ئېيتىمەنكى، تۈركىيىدىكى سىياسەتچىلەر ۋە تۈرك دۇنياسىنىڭ ئىدارىچىلىرى قىزىل خىتاي ھەرگىز يىقىلمايدۇ، پارچىلانمايدۇ دەپ خام خىيال قىلمىسۇن. ئەگەر خىتاي يىقىلسا، قار ئاستىدىن يېشىل ئېتىكىدەك بىر شەرقىي تۈركىستان دۆلىتىنىڭ ئوتتۇرىغا چىقىدىغانلىقىغا جەزمەن ئىشەنسۇن! خىتاي ۋە رۇس ئاسارىتى ئاستىدىكى تۈرك قېرىنداشلىرىمىزغا ساھىپ چىقىش - ئالدىمىزدىكى 6 يىل ئىچىدىكى ۋەزىپىمىز بولۇشى كېرەك. ئېھتىمال شۇ چاغدا 21-ئەسىردە تۈرك دۇنياسىنىڭ خەرىتىسى باشقىدىن سىزىلىدۇ».

تۈركىيە «ئوتتۇرا شەرق» گېزىتىنىڭ 10-ئاينىڭ 15، 18 ۋە 24-كۈنىدىكى سانلىرىغا «شەرقىي تۈركىستاندا ئاسسىمىلاتسىيە داۋام قىلماقتا»، «شەرقىي تۈركىستان يەنە ئۇنتۇلدى»، «شەرقىي تۈركىستان تۈركلىرى قىرىلماقتا» دېگەن ماۋزۇلاردا چوڭ ھەجىملىك ماقالىلار بېسىلدى. بۇ ماقالىلاردا شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى ۋەزىيىتى ھەققىدە تەپسىلىي مەلۇمات بېرىلدى. شۇنداقلا تۈركىيىدە چاقىرىلغان تۈرك دۇنياسى ھەققىدىكى ھەر قانداق مۇھىم پائالىيەت ياكى يىغىنلارغا شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ لىدەرى بۈيۈك موجاھىد ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىن ۋە شەرقىي تۈركىستان ۋەكىللىرى قاتناشتۇرۇلۇشى كېرەك دېگەن پىكىر ئىلگىرى سۈرۈلدى.

ئۇنىڭدىن باشقا، تۈركىيىدىكى «زامان»، «يېڭى ئاسيا»، «مىللەت» گېزىتلىرىنىڭ 10-ئاي سانلىرىدا لىدەر ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىننىڭ موجاھىدانە ھاياتى ۋە شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى ئەھۋالى ھەققىدە مۇھىم خەۋەر بېسىلدى.

يۇقىرىقىلاردىن باشقا، تۈركىيىدىكى «TRT»، «KANAL 6»، «TGRT» قاتارلىق مۇھىم تېلېۋىزور ئىستانسىلىرى ۋە ئۇلارغا قاراشلىق رادىئو ئىستانسىلىرىمۇ يۇقىرىقى مەزمۇنلاردا ئارقا-ئارقىدىن خەۋەر بەردى. بۇ ھەقتىكى خەۋەرلەر ئۈزلۈكسىز داۋام قىلماقتا.

ئۆز خەۋەرچىمىز: تۈركىيە، قازاقىستان، قىرغىزىستان، ئۆزبېكىستان، تۈركمەنىستان ۋە ئەزەربەيجان قاتارلىق مۇستەقىل تۈرك جۇمھۇرىيەتلىرى باشلىقلىرىنىڭ 2-قېتىملىق يىغىنى 10-ئاينىڭ 18-كۈنى تۈركىيىدە ئىستانبۇلدا ئېچىلدى. بۇ قېتىمقى يىغىنغا تۈركىيە پرېزىدېنتى سۈلايمان دېمىرال، قازاقىستان پرېزىدېنتى نۇرسۇلتان نازاربايېۋ، قىرغىزىستان پرېزىدېنتى ئاسقار ئاقايېۋ، ئۆزبېكىستان پرېزىدېنتى ئىسلام كېرىموپ، تۈركمەنىستان پرېزىدېنتى سەپەرمۇرات نىيازوپ ۋە ئەزەربەيجان پرېزىدېنتى ھەيدەر ئالىيېۋلار قاتناشتى.

«دۇنيا ۋە رايون تىنچلىقى»، «دوستلۇق ۋە ئىش بىرلىكى» شۇئار قىلىنغان بۇ قېتىمقى يىغىندا، 24 ماددىدىن تەركىب تاپقان «ئىستانبۇل خىتابنامىسى» ئېلان قىلىندى. خىتابنامىدا، ئۆز ئارا مۇستەقىللىق ۋە زېمىن پۈتۈنلۈكىگە ھۆرمەت قىلىش، ئۆز ئارا ئىچكى ئىشلىرىغا ئارلاشماسلىق، ئىش بىرلىكى ۋە ئۆز ئارا ئىشەنچىنى يەنىمۇ ئىلگىرى سۈرۈش بايان قىلىندى.

يىغىندا، كېلەر قېتىملىق يىغىننى 1995-يىل 8-ئايدا قىرغىزىستاننىڭ بىشكەك شەھىرىدە ئۆتكۈزۈش قارار قىلىندى. شۇنداقلا ئەرمەنىستاننىڭ تاجاۋۇزىغا ئۇچراۋاتقان ئەزەربەيجاننى قوللاش ۋە ئۇنىڭغا پۈتۈن كۈچ بىلەن ياردەم قىلىش توغرىسىدا مۇھىم قارار ئېلىندى.

روسىيە بۇ قېتىمقى يىغىننى «پان تۈركىزم يىغىنى» دەپ ئەيىبلىدى، 6 دۆلەت باشلىقلىرى روسىيىنىڭ بۇ ئەيىبلىشىنى «ئورۇنسىز ئەيىبلەش» دەپ قارىدى.

## «شەرقىي تۈركىستان كۆچمەنلەر جەمئىيىتى»

ئۆز خەۋەرچىمىز: تۈركىيىدىكى «شەرقىي تۈركىستان كۆچمەنلەر جەمئىيىتى» قۇرۇلغان 34 يىلدىن بۇيان، تۈرلۈك ماددىي ۋە مەنىۋى قىيىنچىلىقلارنى يېڭىپ، شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنى دۇنياغا ئاڭلىتىش، جۈملىدىن تۈركىيىگە ئاڭلىتىپ تونۇتۇش، شۇنداقلا تۈركىيىدە ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ مىللىي ئەنئەنىلىرىنى ساقلاپ قېلىش ۋە ئۇنى كۈچەيتىش ئۈچۈن تېگىشلىك رول ئويناپ كەلمەكتە.

تۈركىيىدىكى «شەرقىي تۈركىستان كۆچمەنلەر جەمئىيىتى» 1960-يىلى مەشھۇر موجاھىدلىرىمىز مۇھەممەد ئىمىن بۇغرا ۋە ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىنلەرنىڭ تەشەببۇسى ۋە رىياسەتچىلىكىدە قۇرۇلغان بولۇپ، بۇ جەمئىيەت ئۇزۇن يىللىق جاپالىق موجادىلىسى ئارقىلىق، تۈركىيىدە شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنىڭ ئاساسىنى تىكلەپ بەردى. ھازىر جەمئىيەت نامىدا «شەرقىي تۈركىستان» ناملىق تۈرك تىلىدىكى ئايلىق سىياسىي گېزىت بار بولۇپ، 16-يىلغا قەدەم باسقان بۇ گېزىت شەرقىي تۈركىستاننى تونۇتۇشتا ۋە شەرقىي تۈركىستاندىكى قىزىل خىتاي زۇلمىنى ئاڭلىتىشتا مۇھىم كۆرۈنەرلىك رولىنى ئويناپ كەلمەكتە.

بۇ جەمئىيەت قۇرۇلغاندىن بۇيان، ۋەتەندىن سىرتتىكى كۆپلىگەن خەلقئارالىق تەشكىلاتلار بىلەن ئالاقىسىنى ۋە ھەمكارلىقىنى كۈچەيتىپ، شەرقىي تۈركىستاندىكى مىللىي ۋە سىياسىي زۇلۇملارنى تاشقى دۇنياغا لايىقىدا ئاڭلىتىپ كەلمەكتە. ھازىر بۇ جەمئىيەت رەئىسى ئابدۇۋېلىجاننىڭ رىياسەتچىلىكىدە پائالىيەتلىرىنى داۋام قىلماقتا.

# خىتاي تارىمدا ئۇۋا تۇتتى 努力增储上产多产油气

邹家华在新疆考察时要求石油职工

(بېشى 1-بەتتە)

ئۆز خەۋەرچىمىز؛ بۇ يىل كىرگەندىن بۇيان، شەرقى تۈركىستاندىكى نېفىتلىكلەرنى ئېچىشنى تېزلىتىش - خىتاي مەركىزى ھۆكۈمىتىنىڭ ئەڭ مۇھىم خىزمەت نىشانىغا ئايلىنىپ قالدى، بىر تەرەپتىن، مەركىزى خىتاي ھۆكۈمىتى يۇقىرى دەرىجىلىك ئەمەلدارلارنى ئارقا - ئارقىدىن، شەرقى تۈركىستانغا ئەۋەتىپ، ئۇيەردىكى نېفىتلىكلەرنى بىۋاستە باشقۇرۇش ۋە كونترول قىلىشنى كۈچەيتسە، يەنە بىر تەرەپتىن، خىتاينىڭ ئەڭ چوڭ سىياسى گېزىتى بولغان «خەلق گېزىتى» دە، شەرقى تۈركىستاندىكى مول نېفىت بايلىقى ۋە بۇ بايلىقنىڭ خىتاي خەلقىگە تەگكۈزىدىغان ئاجايىپ پايدىلىرى ھەققىدە كەڭ كۆلەمدە ماقالىلار ئېلان قىلىپ، پۈتۈن خىتاي خەلقىنى ھۆكۈمەتنىڭ بۇ بايلىقلارنى ئېچىشىنى قوللاشقا چاقىردى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە، چەتئەل خېرىدارلىرىنى شەرقى تۈركىستاننىڭ نېفىتىنى شېرىكلىشىپ ئېچىشقا دەۋەت قىلدى.

زۇجياخۇانىڭ يۇقارقى يولىيورۇقلىرىدىن، خىتاي مەركىزى ھۆكۈمىتىنىڭ شەرقى تۈركىستاننىڭ نېفىتىنى تالان - تاراج قىلىشنى جىددىلەشتۈرگەنلىكىنى كۆرۈۋالالايمىز.

بۇندىن باشقا يەنە، بۇ يىل خىتاينىڭ دۆلەت بايرىمى مەزگىلىدە، خىتاي مەركىزى ھۆكۈمىتى، «سىرلىق تەكلىماكان» دېگەن ماۋزۇدا مەخسۇس رەڭلىك رەسىملىك ژورنال نەشر قىلدۇرۇپ، بۇ ژورنالنى خىتاينىڭ چەتئەللەردىكى ئەلچىخانىلىرى ئارقىلىق پۈتۈن دۇنياغا تارقاتتى، بۇ ژورنالدا، پۈتۈن شەرقى تۈركىستاننىڭ نېفىت بايلىقى ئىنگلىز تىلىدا تەپسىلى تونۇشتۇرۇلغان بولۇپ، غەرب باشچىلىقىندىكى چەتئەل كارخانىلىرى شەرقى تۈركىستاننىڭ نېفىتىنى بىرگە ئېچىش دەۋەت قىلىنغان.

سۈرەتتە: خىتايلار چەتئەللىكلەر بىلەن بىرگە تارىم نېفىتلىكىنى تەكشۈرمەكتە

بۇ يىل 7 - ئاينىڭ 13 - كۈنى، خىتاي مەركىزى كومىتېتى سىياسى بىيۇروسىنىڭ ئەزاسى، دۆلەتنىڭ مۇئاۋىن باش مىنىستىرى زۇجياخۇا، دۆلەتنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك ئەمەلدارلىرىدىن تەشكىللەنگەن بىر ۋەكىللەر ئۆمىكىنى باشلاپ شەرقى تۈركىستانغا شاپاشلاپ كېلىپ، شەرقى تۈركىستاننىڭ قورچاق رەئىسى ئابلەت ئابدۇرىشىتنىڭ ھەمراھلىقىدا شەرقى تۈركىستاندىكى بارلىق نېفىتلىكلەرنى بىر قۇر كۆزدىن كەچۈرۈپ چىقتى ۋە مەركەزگە قايتىدىغان چاغدا تۆۋەندىكى «يوليورۇق»لارنى بېرىپ ئۆتتى:

«شىنجاڭدىكى تارىم، جۇڭغار، تۇرپان - قۇمۇل ئويمانلىقلىرىدىكى نېفىت زاپىسى ئىنتايىن مول، بۇلار دۆلىتىمىزنىڭ نېفىت ماناتىنى تەرەققى قىلدۇرۇشتىكى مۇھىم ئىستراتېگىيىلىك رايون، دۆلىتىمىزنىڭ نېفىتچىلىك سانائىتىنىڭ تەرەققىيات قەدىمىنى تېزلىتىش ئۈچۈن، بارلىق نېفىت خىزمەتچىلىرى شىنجاڭدىكى نېفىت قىدىرىپ تەكشۈرۈشنى كۈچەيتىپ، نېفىت مەھسۇلاتىنى زور دەرىجىدە ئاشۇرۇشى كېرەك، ئۆز كۈچىمىزگە تايىنىشنى ئاساس، يېڭى ئىلگىرلىگەن ھالدا سىرتقا ئىشىكنى كەڭ ئېچىۋېتىپ، چەتئەل مەبلىغىدىن كۆپرەك پايدىلىنىپ، چەتئەلنىڭ ئىلغار تېخنىكىسىنى ۋە ئىلغار باشقۇرۇش ئۇسۇللىرىنى قوبۇل قىلىشىمىز لازىم، شۇنىڭ بىلەن بىرگە، زاپاس مىقدارى، مەھسۇلات مىقدارى كۆپ، ئىقتىسادى ئۈنۈمى بىر قەدەر ياخشى بولغان نېفىتلىكلەرنى ئوختۇلۇق ئېچىش كېرەك، تېخىمۇ كۆپ مەبلەغ تەشكىللەپ، نېفىتلىكلەرنى قىدىرىپ تەكشۈرۈش قەدىمىمىزنى تېزلىتىشىمىز كېرەك». (يۇقارقىلار خىتاينىڭ «خەلق گېزىتى» نىڭ بۇ يىل 7 - ئاينىڭ 14 - كۈندىكى سانىدىن ئېلىندى).

1989 - يىلى خىتاي نېفىت - تەبىئىي گاز باش شىركىتى خىتايدىن 20 مىڭ نېفىت ئىشچىسىنى يۆتكەپ كېلىپ، كورلىدا «تارىم نېفىتلىكى قوماندانلىق باش شتابى» نى قۇرغاندىن كېيىن، بۇ يىلغىچە مۇشۇ قوماندانلىق شتابىنىڭ ئۈزلۈكسىز بىر مىليارت يۈەن مەبلەغ سېلىپ، تەكلىماكان چۆلىنىڭ ئىچكى قىسىملىرىدا ئايروپىلان ئىستانسىسى، تاش يول ۋە كىچىك شەھەرلەرنى بەرپا قىلىپ، پۈتۈن تارىم ۋادىسىنىڭ ھەممىلا بۇلۇڭ - پۇشقاقلىرىدا خۇددى قۇشقاچنىڭ چاڭگىلىدەك مۇستەھكەم ئۇۋا تۇتتى ھەمدە، تارىم ئويمانلىقىدىكى نېفىتنىڭ يىللىق ئىشلەپچىقىرىش مىقدارىنى بەش مىليون توننىغا يەتكۈزدى.

خىتاينىڭ ئىچكى قىسمىدا سىياسى جەھەتتە چوڭ داۋالغۇش يۈز بېرىۋاتقان، خىتاينىڭ دېموكراتىيىگە كۆچۈشى تېزلىشىۋاتقان بۈگۈنكى كۈندە، خىتاي مەركىزى ھۆكۈمىتىنىڭ يەنە داۋاملىق تۈردە شەرقى تۈركىستاندىكى نېفىتلىكلەرگە كەڭ كۆلەمدە مەبلەغ سېلىشى ۋە شەرقى تۈركىستاندا يىراقنى مۆلچەرلەپ مۇستەھكەم ئۇۋا تۇتۇشى، كىشىنى چوڭقۇر ئەندىشىگە سالىدۇ ھەمدە، دېموكراتىيىگە كۆچكەندىن كېيىنكى خىتاينىڭ شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقىغا ھۆرمەت قىلىدىغان - قىلمايدىغانلىقىدىن شۈبھىلەندۈرىدۇ.

塔里木油田开发促巴州发展
昔日鲜为人知·如今世界瞩目

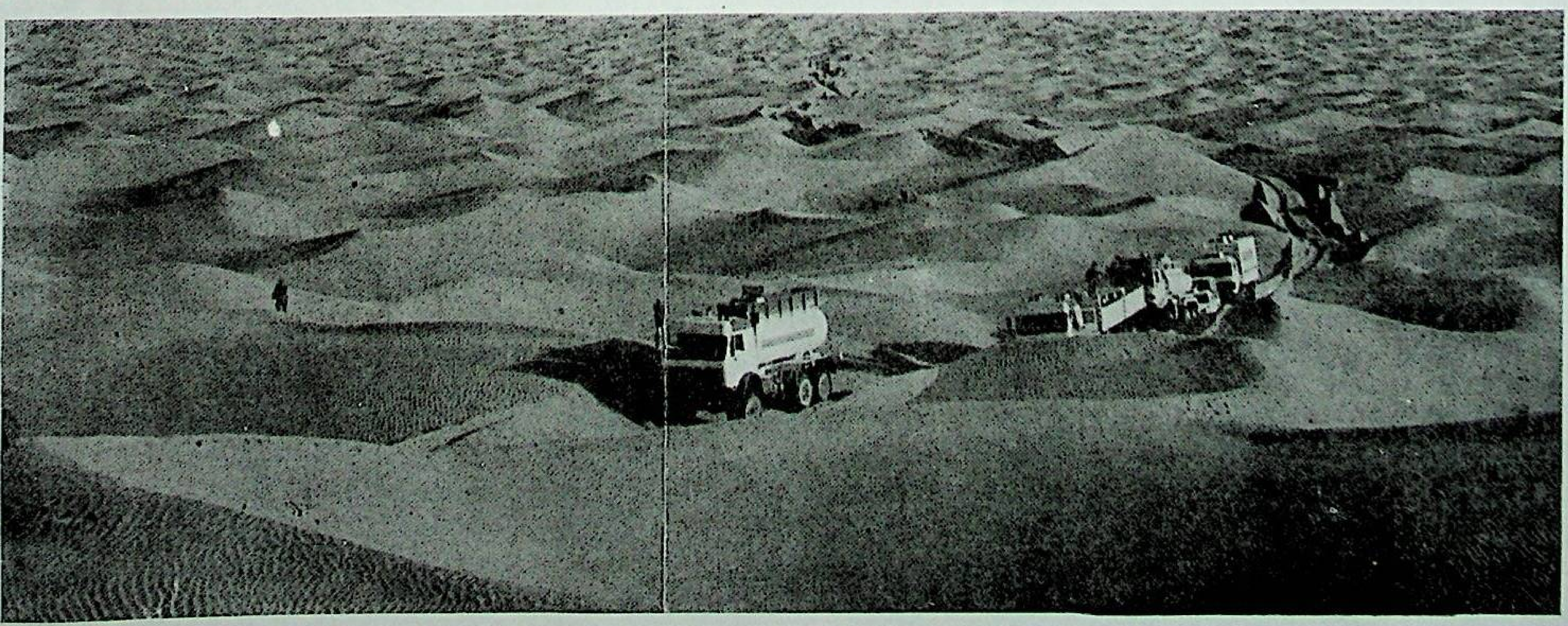

增储上产 多产油气

# قىزىل خىتاي ھەققىدە يېڭى يۈزلىنىشلەر

## دۆلەت بايرىمىنىڭ ئالدى - كەينىدە

بۇيىل 10-ئاينىڭ 1-كۈنى قىزىل خىتاي ھۆكۈمرانلىقىدىكى «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى» قۇرۇلغانلىقىنىڭ 45 يىللىقى. ئەسلىدە قىزىل خىتاينىڭ ئەنئەنىسى بويىچە داغدۇغىلىق ۋە ھەشەمەتلىك خاتىرىلىنىشى كېرەك ئىدى. ئەمما بۇقېتىمقى «بايرام» ئىنتايىن جىم-جىت ۋە ئادەتتىكىچە ئۆتتى.

شاڭگاڭدا چىقىدىغان «دوڭشياڭ» ئايلىق ژۇرنىلىنىڭ بۇيىل 9-ئايلىق سانىدىكى خەۋەردە مۇنداق دەيدۇ: بۇيىل دۆلەت بايرىمى ھارپىسىدا خىتاي كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزى كومىتېتى باش سېكرېتارى جاڭ زېمىن رىياسەتچىلىكىدە مەخسۇس «دۆلەت بايرىمىغا تەييارلىق قىلىش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى» قۇرۇپ، بۇيىلقى دۆلەت بايرىمىنى تارىختىن بۇيانقى ئەڭ داغدۇغىلىق شەكىلدە ئۆتكۈزۈش، تىيەنئەنمېن مەيدانىدا 300 مىڭ كىشىلىك چوڭ نامايىش ئۆتكۈزۈش، بۈيۈك ھەربىي پارات ئۆتكۈزۈش ۋە دېڭ شياۋپىڭ قاتارلىق پېشقەدەم دۆلەت رەھبەرلىرىنى تىيەنئەنمېن راۋىقىغا چىقىرىپ مۇراسىمنى كۆزدىن كەچۈرگۈزۈش توغرىسىدا لايىھە تۈزۈپ چىققان. ئەمما بۇ لايىھە دېڭ شياۋپىڭنىڭ تەستىقىدىن ئۆتمىگەن ھەمدە دېڭ شياۋپىڭ بۇيىلقى دۆلەت بايرىمىنى چوڭ ئۆتكۈزمەسلىك، ھەربىي پارات ئۆتكۈزمەسلىك، نامايىش ئۆتكۈزمەسلىك ھەققىدە يوليورۇق بەرگەن. بۇنىڭدىكى ئاساسى سەۋەپ، «دېموكراتىك ئۇنسۇرلار»نىڭ دۆلەت بايرىمىدىن پايدىلىنىپ ۋەقە چىقىرىشىدىن قاتتىق ئەندىشە قىلغان.

دېڭ شياۋپىڭنىڭ يوليورۇقىغا ئاساسەن خىتاي باش مىنىستىرلىكى، جامائەت خەۋپسىزلىك مىنىستىرلىكى ۋە خىتاي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى قاتارلىق ئورۇنلار ئارقا-ئارقىدىن بۇيرۇق ئېلان قىلىپ، پۈتۈن دۆلەت مىقياسىدا ئامانلىقنى ساقلاش تەدبىرلىرىنى كۈچەيتىش ۋە ۋەقە چىقارغانلارنى قاتتىق باستۇرۇش ھەققىدە يوليورۇق بەرگەن. خىتاي ھەربىي ئىشلار كومىتېتى مەملىكەت بويىچە ۋەقە چىقىش ئېھتىماللى بولغان 50 شەھەردە دۆلەت بايرىمى كۈنى 24 سائەت ھەربىي ھالەتنى يولغا قويۇش ھەققىدە بۇيرۇق چۈشەرگەن. بۇ 50 شەھەر ئىچىدە شەرقىي تۈركىستاندا ئۈرۈمچى، قومۇل، قەشقەر، غۇلجا قاتارلىق 4 شەھەر بار.

## جاڭ زېمىننىڭ «شاڭخەي گۇرۇھى»

نۆۋەتتە، خىتاي كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزى كومىتېتىنىڭ سېكرېتارى، دۆلەت رەئىسى، ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ رەئىسى قاتارلىق ئەڭ زور ھوقۇقنى تۇتۇپ تۇرغان جاڭ زېمىننىڭ يۇرتۋازلىقى خىتاينىڭ يۇقۇرى دەرىجىلىك ھەربىي ۋە مەمۇرى ئەمەلدارلىرى ئىچىدە قاتتىق نارازىلىق ۋە ئەندىشە پەيدا قىلماقتا.

شاڭگاڭدا چىقىدىغان «دوڭشياڭ» ژۇرنىلىنىڭ 1994-يىل 9-ئايلىق سانىدىكى خەۋەرگە ئاساسلانغاندا، ئىلگىرى شاڭخەي شەھەرلىك پارتكوم سېكرېتارى بولغان ۋە يۇرتىمۇ شاڭخەي بولغان جاڭ زېمىن تەختكە چىققاندىن كېيىن، پۈتۈن كۈچى بىلەن يۇرتۋازلىق قىلىشقا باشلىغان ۋە بۇرۇن شاڭخەيدە ئۆزىنىڭ قول ئاستىدا ئىشلىگەن كۆپلىگەن شېرىكلىرىنى ۋە دوست - بۇرادەرلىرىنى بىۋاستە مەركەزگە يۆتكەپ كېلىپ، مەركەز ۋە ھەربىي ئىچىدىكى مۇھىم رەھبەرلىك ئورۇنلىرىغا سەپلىگەن. بۇنىڭ بىلەن مەركەزدە پەيدىن-پەي «شاڭخەي گۇرۇھى» شەكىللەنگەن. جاڭ زېمىننىڭ بۇ يۇرتۋازلىقى مەركەزدە قاتتىق نارازىلىق ۋە كۈچلۈك زىددىيەت پەيدا قىلغان.

## دېڭ شياۋپىڭنىڭ دېگىنى ھېساپ

شاڭگاڭدا چىقىدىغان «دوڭشياڭ» ژۇرنىلىنىڭ بۇيىل 9-ئايلىق سانىدىكى خەۋەرگە ئاساسلانغاندا، ھازىرمۇ خىتايدىكى پۈتۈن ھوقۇقلار يەنىلا دېڭ شياۋپىڭنىڭ كونتروللىقى ئاستىدا تۇرماقتا ۋە ئۇنىڭ دېگىنى ھېساپ بولماقتا. بۇيىل 8-ئايدا بېيجىڭدا ئېچىلغان خىتاي كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزى كومىتېتى سېكرېتارىيات باشقارمىسىنىڭ يىغىنىدا، خىتاي كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزى كومىتېتى سىياسى بىيروسى، باش مىنىستىرلىك ۋە مەركىزى كومىتېت سېكرېتارىيات باشقارمىسى قاتارلىق مۇھىم دۆلەت ئورگانلىرىغا سەپلىنىدىغان ۋە مەنسەپدىن ئېلىپ تاشلىنىدىغان ئەمەلدارلارنىڭ ھەممىسىنى دېڭ شياۋپىڭ كۆرۈپ بەرگەن، چوڭ - كىچىك قارارلار دېڭ شياۋپىڭنىڭ دېگىنى بويىچە ئېلىنغان.

## دېڭ شياۋپىڭ 90 ياشتا

動向


印尼的排華隱憂
電腦網絡向專制的挑戰
我爲他們的名譽權抗爭
台灣快訊
從香港看中共對台承諾
香港風情話
鄧小平是「治軍奇帥」嗎？
「國慶」前夕的民氣
鄧欽定高層人事變動
鄧小平九十大壽前後
中英關係降到冰點
傳最大海軍基地大火災
江西農村的反政府行動
活躍在股市的地下銀行
農業生產的危險訊號
國有企業爲何「日薄西山」
如此暑假生活
我看到的「吸毒一族」
「徵兵」奇聞
中國「酒話」品評
「中國特色」的電話
中國人，別再比賽吃了！
三張鈔票的故事


「國慶」前夕，中共劍拔弩張，如臨大敵。

國務院、中央軍委、公安和武警均發出通知，加強保衛工作。

江澤民拉攏「上海幫」與軍方力量

還是鄧小平說了算

بۈگۈنكى دۇنيادا، سالامەتلىكىنىڭ ياخشى - يامان بولۇشى پۈتۈن بىر دۆلەتنىڭ ئومومى ۋەزىيىتىگە تەسىر كۆرسىتەلەيدىغان كىشىدىن پەقەت دېڭ شياۋپىڭ بىر كىشى بولسا كېرەك. نۆۋەتتە دېڭ شياۋپىڭ دۇنيا بويىچە يېشى ئەڭ چوڭ ھۆكۈمراننىڭ بىرى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭ سالامەتلىك ئەھۋالى - پۈتۈن دۇنيا قىزىقىۋاتقان ئەھۋاللارنىڭ بىرى.

يېقىنقى يىللاردىن بۇيان شاڭگاڭدا نەشر قىلىنىۋاتقان «جېڭمىڭ» ژۇرنىلى بىلەن «دوڭشياڭ» ژۇرنىلى دېڭ شياۋپىڭنىڭ سالامەتلىكى ھەققىدە ئارقا-ئارقىدىن خەۋەر بەردى. «جېڭمىڭ» ژۇرنىلىنىڭ بۇيىل 8-ئايلىق سانىغا بېرىلگەن خەۋەردىن قارىغاندا، يېقىندا دېڭ شياۋپىڭنىڭ كانىيى ئاپىراتسىيە قىلىنغان بولۇپ، ھازىر پەقەت سۇيۇقلۇق بىلەن ئوزۇقلىنىۋېتىپتۇ. ئاشقازىنى پۈتۈنلەي كاردىن چىقىپ، يېقىنقى ئايلاردىن بۇيان ھەرھەپتىدە بىرقېتىم قان ئالماشتۇرۇشقا باشلىغان؛ «دوڭشياڭ» ژۇرنىلىنىڭ بۇيىل 9-ئايلىق سانىدىكى خەۋەردە، ھازىر دېڭ شياۋپىڭنىڭ سول قولى بىلەن سول پۇتى تۇتماس بولۇپ قالغان، بۇنىڭ بىلەن ھەركۈنى سۇ ئۈزۈدىغان ئادىتىنى تاشلاشقا مەجبۇر بولغان دېيىلگەن.

بۇيىل 8-ئاينىڭ 22-كۈنى دېڭ شياۋپىڭ 90 ياشقا كىرگەن كۈنى خىتاينىڭ بارلىق پارتىيە، ھۆكۈمەت ۋە ئارمىيىنىڭ ئەڭ يۇقۇرى ئەمەلدارلىرى ئۇنى يوقلاپ كىرگەندە، ئۇلارغا بۇندىن كېيىن ئىتتىپاق قىلىشنى تېخىمۇ كۈچەيتىش ۋە پارتىيىۋىلىكنى داۋاملىق مۇستەھكەملەش ھەققىدە ۋەز-نەسىھەت قىلغان. يەنە شۇ ژۇرنالنىڭ خەۋەرىگە ئاساسلانغاندا، ماۋزېدوڭ ئۆلۈشكە ئاز قالغاندا خۇددى دېڭ شياۋپىڭغا ئوخشاش بارلىق ئەمەلدارلارغا ئىتتىپاق قىلىش ھەققىدە نەسىھەت قىلغان. ئەمما ئۇ ئۆلگەن كۈنلا سىياسى ئۆزگىرىش يۈز بېرىپ، ئۇنىڭ ئايالى جاڭ چىڭ ۋە ۋاڭ خۇڭۋېن، جاڭ چۈنچياۋ، ياۋ ۋېنيۈەن قاتارلىق يۇقۇرى دەرىجىلىك ئەمەلدارلار قولغا ئېلىنغان.

خىتاينىڭ ئىچى ۋە سىرتىدىكى دېموكراتىك خىتايلار، ھەتتا كوممۇنىست ئەمەلدارلارمۇ دېڭنىڭ ئۆلۈمىدىن كېيىن خىتايدا زور بىر سىياسى ئۆزگىرىش يۈز بېرىشكە تامامەن ھۆكۈم بىلەن قارىماقتا.

## خىتاينىڭ ئەڭ چوڭ دېڭىز ئارمىيە بازىسىغا ئوت كەتتى

شاڭگاڭدا چىقىدىغان «جېڭمىڭ» ژۇرنىلىنىڭ بۇيىل 9-ئايلىق سانىدىن ئېلىنغان خەۋەردە مۇنداق دەيدۇ: بۇيىل 6-ئاينىڭ ئوتتۇرلىرىدا خىتاينىڭ شەندوڭ ئۆلكىسىنىڭ ئەڭ چوڭ دېڭىز ئارمىيە بازىسى بولغان «1024» نامىلىق بازىغا ئوت كېتىپ، دېڭىز ئارمىيە ئۇرۇش پاراخودىنىڭ توققۇزى پارتلاپ كۆيۈپ كۈل بولغان، 150 دىن ئارتۇق ئادەم ئۆلگەن ۋە يارىدارلانغان. بىۋاستە ئىقتىسادى زىيان 600 مىليون يۈەنگە يەتكەن.

خىتاي ھۆكۈمىتى بۇ ۋەقەنىڭ نىمە سەۋەپتىن كېلىپ چىققانلىقىنى ئاشكارىلىمىغان.

## خىتاي 18 خىل قىيىن مەسىلىگە دۇچ كەلدى

شاڭگاڭدا چىقىدىغان «دوڭشياڭ» ژۇرنىلىنىڭ بۇيىل 9-ئايلىق سانىدىكى خەۋەرگە ئاساسلانغاندا، خىتاي باش مىنىستىرى لى پېڭ بۇيىل 8-ئاينىڭ ئاخىرى ئېچىلغان باش مىنىستىرلىك يىغىنىدا، نۆۋەتتە خىتاينىڭ 18 تۈرلۈك قىيىن ۋە جىددى مەسىلىگە دۇچ كېلىۋاتقانلىقىنى بايان قىلغان. بۇ قىيىن مەسىلىلەر ئاساسەن مال باھاسىنىڭ ئۆرلەپ كېتىشى، تاشقى قەرزنىڭ ئارتىپ كېتىشى، جەمئىيەت ئامانلىقىنىڭ ئېغىرلىشىپ بۇزۇلۇشى، ئىشسىزلىقنىڭ ئېشىپ كېتىشى، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى كارخانىلارنىڭ ۋەيران بولۇشىنىڭ تېزلىشىشى، ئېجتىمائى ئەخلاقنىڭ بۇزۇلۇشى، ئىش تاشلاش ۋەقەلىرىنىڭ كۆپىيىپ كېتىشى قاتارلىق مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

# تۈركىيەدە ئوقۇغۇچىلار ھەركىتى جانلانماقتا

ئۈز ھۈرمىز: بۇيىل 6 - ئايدا، تۈركىيە ئىستانبۇلدىكى «شەرقىي تۈركىستان ۋەخپى» ۋە «شەرقىي تۈركىستان ھەمكارلىق جەمئىيىتى» نىڭ تەشكىللىشى بىلەن، تۈركىيەدە، «شەرقىي تۈركىستان ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسى» قۇرۇلغان ئىدى. بۇ ئۇيۇشما شەرقىي تۈركىستاندىن كېلىپ تۈركىيەنىڭ ھەرقايسى ئالىي مەكتەپلىرىدە ئوقۇۋاتقان 30 دىن ئارتۇق ياشنى تەركىپ تاپقان بولۇپ، ئۇيۇشما قۇرۇلغاندىن بۇيان، ئۇيۇشما ئەزالىرى بۈيۈك لىدەرىمىز ئەيسا يۇسۇپ ئالىپ تېكىننىڭ كۆرەش ئىرادىسىگە ۋە ئىدىيىسىگە ۋارىسلىق قىلىپ، «شەرقىي تۈركىستان ۋەخپى» ۋە «شەرقىي تۈركىستان ھەمكارلىق جەمئىيىتى» نىڭ رىياسەتچىلىكىدە ۋەتەن، مىللەت داۋاسى ئۈچۈن ئاكتىپ پائالىيەت قىلىپ كەلمەكتە. ئۇلار ھەرشەنبە كۈنى ۋەتەننىڭ نۆۋەتتىكى سىياسى، ئىقتىسادى ۋە ئىجتىمائى ئەھۋالى ھەققىدە ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى ئېچىشنى ئادەتكە ئايلاندۇرۇپ، تۈركىيەدە ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىزنى ۋەتەن ھەققىدىكى كۆپلىگەن يېڭى مەلۇماتلارغا ئىگە قىلدى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە، گېزىت ۋەزۇن ئالىملىرىمىزنى شەرقىي تۈركىستان ھەققىدىكى يېڭى خەۋەر - ئۇچۇرلار بىلەن تەمىنلىدى.

ئۇيۇشما ئەزالىرى كۆپ قېتىم ھەيئەت تەشكىللەپ، يېقىندىن بۇيان تۈركىيەنىڭ قەيسىرى شەھرىدە ئۆتكۈزۈلگەن «تۈرك لەرزە پەر قۇرۇلتىيى»، ئىزمىردا ئېچىلغان «تۈرك دۇنياسى دوستلۇق، ھەمكارلىق ۋە ئىش بىرلىكى قۇرۇلتىيى» ۋە ئىستانبۇلدا چاقىرىلغان «تۈرك جۇمھۇرىيەتلىرى باشلىقلىرى يىغىنى» قاتارلىق كۆپلىگەن مۇھىم يىغىن ۋە پائالىيەتلەرگە تەشەببۇسكارلىق بىلەن قاتنىشىپ، تۈرك جامائەتچىلىكىگە شەرقىي تۈركىستاندىكى خىتاي زۇلمىنى ئاڭلاتتى.

يېقىندا ئۇلار يەنە قىزىل خىتاي ئىمپېرىيالىستلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلغانلىقىنىڭ 46 يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن مەخسۇس ھەيئەت تەشكىللەپ ئەنقەرەگە بېرىپ، 37 دۆلەتنىڭ تۈركىيەدىكى باش ئەلچىلىرى بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۇلارغا شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى ئومومى ۋەزىيىتى ھەققىدە يازما مەلۇمات بەردى.

نۆۋەتتە، بۇ ئوقۇغۇچىلار ئۇيۇشمىسى پائالىيەتلىرىنى تېخىمۇ جانلاندۇرماقتا.

# تۈرك جۇمھۇرىيەتلىرى باشلىقلىرى يىغىنى غەلىبىلىك ئېچىلدى

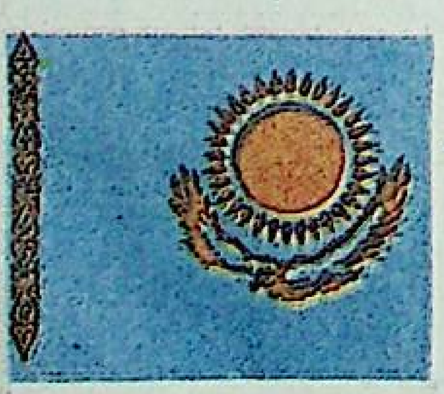

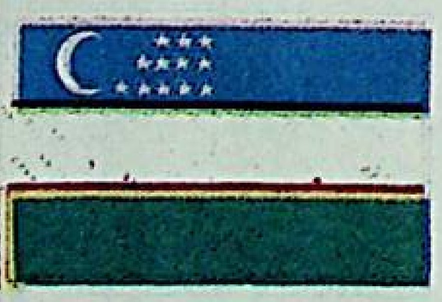

گېزىت باشلىقى ئارسلان ئالىپ تېكىن
باش تەھرىر پەرھات يۇرۇڭقاش
مائاۋىن باش تەھرىر شاخەلىل بوزقۇرت
گېزىتىمىزنىڭ تۈركىيە ئىستانبۇلدىكى ئادرىسى:
Ataköy 4. Kısım T.O. Blck No. 89/5
İSTANBUL - TURKEY
Tel. : (0212) 559 83 21

ئىزاھات: گېزىتىمىزدە ئېلان قىلىنغان ماقالىلارنىڭ مەسئۇلىيىتى ئاپتورلار ئۆزىدە.
Yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın iade edilmez. İsim zikredilmeden iktibas edilemez.

## دېموكراتىك خىتايلار بىلەن قىزىل خىتايلار

شاڭگاڭدا چىقىدىغان «دوڭ شياڭ» ژورنىلىنىڭ بۇيىل ۋ-ئايلىق سانىدىكى خەۋەرگە ئاساسلانغاندا، خىتاي كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزى كوممۇنىستىنىڭ سېكرېتارى جاڭ زېمىن دېڭ شياۋپىڭنىڭ سۆزىنى نەقىل كەلتۈرۈپ، «دېموكراتىك زاتلارنىڭ رولىنى تېخىمۇ ياخشى جارى قىلدۇرۇش كېرەك، شەرت-شارائىتى پىشىپ يېتىلگەنلەرنى مەنسەپلىككە، ئۆلكە، ئىشلىگەندە تا دۆلەت ئىشلىرى كومىسسارلىقىغا قويۇش كېرەك، ئۇلار مۇھىم كۈچلەردۇر» دېگەن. ئارقىدىنلا ئۇ كوممۇنىست ئەمەلدارلارلا قاتناشقان مەركەزنىڭ سىياسى بىروي يىغىنىدا موقامىنى ئۆزگەرتىپ، «بۇندىن كېيىن كوممۇنىستىك پارتىيە ئەزالىرى دېموكراتىك پارتىيە، گۇرۇھلارغا ئەزا بولۇپ كىرسە تامامەن بولىدۇ» دەپ ئوتتۇرىغا قويغان ھەمدە دېموكراتىك پارتىيە گۇرۇھلارغا بولغان نازارەتچىلىكنى كۈچەيتىشنى تەكىتلىگەن.